

Arctorna, sisakbeszélő, bulibusz

Újabb divatszavak gyűjteménye a Tinta Kiadótól

Március elején jelent meg **Molnár Csikós László** vajdasági nyelvész *Újabb divatszavak* című szógyűjteménye, folytatva a bő egy évtizede piacra került hasonló válogatás, a *Divatszavak* koncepcióját. A szerzővel a Tinta Könyvkiadó vezetője, **Kiss Gábor** beszélgetett.

– *Ez a szótár a XXI. század magyar nyelvének lenne a lenyomata?*

– Szépen hangzana ez, de nem teljesen fedí a valóságot, hiszen a XXI. századnak csupán az ötödén vagyunk túl. A szótárban olvasmányosan feldolgozott szavak és a szavak jelentésárnyalatait szemléltető mondatok viszont csakugyan századunkat képviselik, kétségkívül maiak.

– *Hogyan készül egy-egy divatszót leíró szócikk, és milyen részekből áll?*

– Körülbelül úgy, mint egy újságcikk. Ugyanis 1994 óta heti rendszerességgel írom őket az Újvidéken napilapként megjelenő *Magyar Szó* kulturális mellékletének Szófigyelő rovatába. Általában nekem akad meg a szemem valamely különös szón, néha pedig mások hívják fel rá a figyelmet. Az írásban elmondom, milyen szövegekben figyeltem föl az új szóra, majd meghatározom a jelentéseket, amelyekben előfordul. Jellegzetes példamondatokat illeszték hozzájuk, főleg online forrásokból. Ha a szó etimológiája nem magától értetődő, akkor kiegészítem azzal is, különösen az idegen nyelvből átvett szavak vagy tükörfordítások esetében. Olykor foglalkozom azokkal a szavakkal is, amelyek közé a divatszó – alakja, szerkezete vagy jelentése szerint – besorolható.

– *Nehéz az anyaggyűjtés? Az előző nyelvész generáció céduláztatása legendás munkamódszer volt...*

– A gyűjtés nem okoz különösebb gondot. Előfordul viszont, hogy vannak jó ötleteim, de

kevés hozzájuk a bizonyító anyag, úgyhogy cikk csak hónapok vagy évek múlva lesz belőlük. Feljegyzek valamit, de néha meg kell várni, hogy amit hallottam, egyszeri előfordulás volt, vagy elterjed a beszélők körében.

– *Sorolhatók tematikus csoportokba a kötet divatszavai?*

– Természetesen. Íme néhány jellegzetes csoport, például: sportok: bravúrdöntetlen, brutálfutás, élsportol, félmaraton, horgászpálya, kirakatcsapat, szabadfutás, vendégszöglet; foglalkozások: barista, gasztroblogger, humánkineziológus, izmester, játszótér-szakértő, titkosszolga, túsztárgyaló; sajátos tulajdonság: viráglelkű, legkülömb, legótvarabb, poharazgatós, zsebbarát; használati tárgyak: alvómaszk, csúszásgátló, szelfibot, tépőfül, újrapapír, zseniliadrót; vendéglátás: borvacsora, palacsintázó, romkocsmá, szendvicsező; szépségápolás: arctorna, aquarobic, fagyózik, konditerem, kondizik; közlekedés: bevásárlóautó, bringóhintó, bulibusz, telekocsi; műszaki eszköz: kvadrokopter, mikentyű (a Miki egér filmsorozatból, titkos kis eszközt jelent, amivel a főszereplő különböző problémákat old meg), okostáska, okostelefon, sisakbeszélő; ünnepelés: élményajándék, pizsamaparti, tortanap; étkezés: eddmegeleges, rágcsa; természetjárás: ferratázás (a via ferratából, ami létrákkal, fémkábelekkel felszerelt sziklamászó útvonal), szurdoktúra; öltözködés: aláöltöző, csőtop stb.

– *Önnek melyek a kedvenc divatszavai?*

– Élményajándék, fordulékony, légirégészet, nagymamázik, zsilipel.

– *A nyelvész szempontjából van ezekben a szavakban valami grammatikailag új?*

– Az újdonság varázsa lengi ugyan körül ezeket a szavakat, de létrejöttek szerint általában besorolhatóak az ismert szóalkotásmóddal született szavak közé: alanyos összetétel, analógia, átvétel, becézés, főnév melléknévvé válása, hangutánzás, határozószóvá válás, idegen névnek magyar igeképzővel való ellátása,

Molnár Csikós
László

igésítés, a meglevő szó jelentésének bővülése, népetimológia, a szó rövidülése, szóalakvegyülés, szóelvonás, szóösszetétel létrehozása ismert elemekből, torzítás, tükörfordítás stb.

– Az új kötet szavai a szerbiai magyar nyelvhasználatra jellemzők, vagy előfordulnak másutt is?

– Az ebben található szavak nagy többsége összmagyar jellegű, de akadnak szűkebb körben használt vajdaságiak is köztük.

– Több nyelvész is foglalkozott az elmúlt ötven évben a határon túli magyarság regionális nyelvének módosulásaiival. Miben vagy mennyiben különbözik a szerbiai magyarok szóincse a normanyelvnek tekintett magyarországitól?

– A szerbiai magyar szókészlet a szocializmus időszakában jobban eltért a magyarországitól, bizonyos regionális nyelvi elemei viszont ma is tartják magukat: diplomál (oklevelet szerez), száрма (töltött káposzta), gyuvecs (egy bizonyos fajta lecsó), franciasapka (svájcisapka), kesza (zacskó), tarhó (édes aludttej), sonkás (vágni való disznó), krédli (sváb eredetű törpe-tyúk) stb.

– Hogyan vált nyelvészé?

– Gyerekként érdekelték az egzotikus nyelvek, amelyeket távoli szigeteken beszélnek. Sokat tanultam anyai nagyapámtól, aki tanító volt, és akinek a házában nevelkedtem kisiskolás koromtól. 1968-ban kezdtem tanulni az újvidéki egyetem magyar tanszékén, s számomra nyilvánvaló volt, hogy nem az irodalom,

hanem a nyelv kérdései érdekelnek. A dolog pikantériája, hogy előtte a gimnáziumban alig esett szó magyar nyelvtanról és nyelvhelyességről. Újvidékről Ágoston Mihályt tekintem mesteremnek, a magyarországiak közül pedig Wacha Imrétől tanultam sokat.

– Nyelvészeti kutatásokat is folytatott. Milyen eredményeire a legbüszkébb?

– A többi között arra, hogy kimutattam, a magyar nyelv areálisan mennyire európai, illetve hogy a tekintélye jóval nagyobb, mint az beszélőinek lélekszámából következne, és hogy tudományos nyelvként is megállja a helyét a világ nyelvei közt. (A magyar nyelv areális [területi] európaisága, A magyar nyelv tekintélye és A magyar tudományos nyelv helye a világban című tanulmányaimban).

– Hogyan látja, Szerbiában és szűkebb pátriájában, Adán milyen a magyar nyelv helyzete napjainkban?

– Szerbiában továbbra is jelentős tényezőnek számít a magyar nyelv. Ha a jugoszláviai állapotokhoz viszonyítjuk, a tájékoztatásban például javult a pozíciója, romlott viszont a hivatalokban. Ada nagyjából tízezer lelkes település, ott viszonylag kedvező a helyzet, nem egyoldalú a kétnyelvűség, ugyanis általában a szerbek is értenek és beszélnek magyarul, nemcsak a magyarok szerbül.

– Sokáig hiányzott egy jó magyar–szerb, szerb–magyar szótár. Most mi a helyzet ezen a téren?

– Szerb–magyar szótárból van elegendő, nekem is jelent meg 2007-ben egy ilyen zsebszótáram Belgrádban. Nagyobb a szükség a magyar–szerb szótárra. 2013-ban napvilágot látott egy magyar–szerb kéziszótár – a két szerző egyike, Dušica Spasojević diákom volt a belgrádi filológiai karon –, ennek igen korszerű a szóállománya. Sajnos viszont nem látta magyar lektor, úgyhogy banális hibák nehezítik a használatát.

– A divatszavak gyűjtését a két kötet után is folytatja?

– Természetesen. Egyébként a Szófigyelő rovatban nemcsak az új keletű divatszavakról, vagyis neologizmusokról írok, hanem a szókészletnek más érdekes elemeiről is. Nagyon érdekel a szavak életének a dinamikája: foglalkozom azzal is, hogyan idomulnak nyelvünkhöz a meghonosodó idegen szavak, a beszélők miért újítanak fel olykor elfeledett szavakat, mikor válhat köznyelvvé egy regionális szó, és hasonlókkal.